

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОНДА ТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ

*Сулайманов С.А., Каюпова М.
Қорақалпоқ давлат университети*

Аннотация: Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 28 февралдаги “2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясини “Инсонга эътибор ва сифатли таълим йили”да амалга оширишга оид Давлат дастури тўғрисида”ги ПФ-27-сон Фармони ҳамда 2023 йил 26 апрелдаги “Республиканинг туризм салоҳиятини жадал ривожлантириш ҳамда маҳаллий ва хорижий туристлар сонини янада оширишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ПҚ-135-сон Қарори ижроси доирасида Қорақалпоғистон Республикасининг туризм салоҳиятини 2022-2026 йилларда ривожлантириш мақсадли кўрсаткичлари белгилаб берилди ва ушбу йўналишда ишлар амалга оширилмоқда.

Таянч сўз ва иборалар: *ислом, жамият, калом, тасаввуф, тасаввуф илми, диний дунёқараш.*

КИРИШ: Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 28 февралдаги “2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясини “Инсонга эътибор ва сифатли таълим йили”да амалга оширишга оид Давлат дастури тўғрисида”ги ПФ-27-сон Фармони ҳамда 2023 йил 26 апрелдаги “Республиканинг туризм салоҳиятини жадал ривожлантириш ҳамда маҳаллий ва хорижий туристлар сонини янада оширишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ПҚ-135-сон Қарори ижроси доирасида Қорақалпоғистон Республикасининг туризм салоҳиятини 2022-2026 йилларда ривожлантириш мақсадли кўрсаткичлари белгилаб берилди ва ушбу йўналишда ишлар амалга оширилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018-йил 31-январдаги 24/1-3272-сонли “2018-2019 йилларга мўлжалланган Қорақалпоғистон Республикасида туризм соҳасини янада ривожлантириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар дастури” жами 41 та банддан иборат бўлиб, мазкур дастур доирасида республиканинг барча ҳудудларидан маҳаллий сайёҳларнинг И.В.Савицкий музейига ташрифлари ташкил қилинди, 2018 йилда музейга 35 мингдан ортиқ маҳаллий туристлар ташриф буюришган бўлса, бугунги кунга келиб йил бошидан 11 ой давомида ташриф буюрган туристлар сони жами 84 152 тани ташкил қилган. Бундан ташқари, дастур бўйича тупоператорлик ташкилотлари томонидан 4 та

автобус, 6 та йўлтанламас транспорт воситлари олиб келтирилган бўлса, тадбиркорлик субъектлари томонидан 6 та янги меҳмонхона ва 2 та туристик лагерлар ташкил қилинган¹.

Қорақалпоғистон Республикасида 2019-йилда туризм салоҳияти ва инфратузилмасини янада ривожлантириш мақсадида қиймати 60,05 млрд.сўмлик, шу жумладан 15,18 млрд. сўм ташаббускорлар маблағлари, 36,57 млрд. сўм банк кредитлари ва 8,3 млрд.сўм инвестиция ҳисобига 20 та лойиҳаларни амалга ошириш кўзда тутилган бўлиб, қарийб 400 та янги иш ўринлари яратиш режалаширилган.

Кейинги йилларда иктисодиётнинг бошқа тармоқлари қатори туризм соҳаси ҳам фаол ривожланмоқда. Мамлакатда ички туризмни оммалаштириш бўйича лойиҳалар амалга оширилмоқда, давлат томонидан Ўзбекистонга хорижий сайёҳлар оқимини кўпайтириш чоралари кўрилмоқда. Шу нуқтаи назардан, Қорақалпоғистон Республикасида экотуризм салоҳиятини ривожлантириш муҳим аҳамиятга эга.

Шимолий минтақа ўзининг бой тарихи ва маданий мероси билан туристлар оқимини жалб қила олади. Шу билан бирга, яқин маданий мерос. Айни пайтда ҳудуди экологик офат ҳудудига айланган Орол денгизи ҳам жаҳон ҳамжамятининг диққатини тортмоқда. Бу йўналишдаги экотуризм Оролбўйининг туризм салоҳиятини тарғиб этувчи омиллардан бирига айланмоқда².

Айни пайтда Қорақалпоғистон Республикаси Туризм ва маданий мерос вазирлиги томонидан мамлакатимиз ва хорижий сайёҳлар оқимини кўпайтириш борасида кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда. Хусусан, сайёҳлик объектлари инфратузилмаси такомиллаштирилиб, сайёҳлар қатнови йўналишлари бўйлаб йирик автомобил йўллари бўйлаб санитария-гигиена пунктлари сони кўпаймоқда. Турар жойлар кўпаймоқда: йирик меҳмонхоналар, ётоқхоналар ва оилавий меҳмон уйлари билан бир қаторда янги туристик йўналишлар ишлаб чиқилмоқда.

Қорақалпоғистонда туризм соҳасида амалга оширилаётган бунёдкорлик ишлари ҳақида гапирганда, бу жараённи рақамлар билан кўрсатиш керак. Бугунги кунда вилоятда 45 сайёҳлик корхонаси, 86 туристик жойлаштириш маскани, шундан 33 та меҳмонхона, 36 та оилавий меҳмон уйи ва 17 та ётоқхона мавжуд. Сайёҳларни ташиш учун 11 та микроавтобус, 45 та йўлтанламас ва 12 та квадросиклдан фойдаланилади. Кафедрада 200 дан ортиқ объектлар, жумладан, халқ ҳунармандлари устахоналари – ҳунармандлар, музейлар, истироҳат боғлари, аквапарклар ва бошқа диққатга сазовор жойларга хизмат кўрсатувчи 25 гид ва таржимон фаолият юритади³.

Қорақалпоғистоннинг жанубий туманлари Тўрткул, Беруний, Эллиққаъла туманларига туристларнинг келиши шу туманларда жойлашган “Қиёт”, “Жанбошқаъла”, “Қойқирилганқаъла”, “Катта Гулдирсин”, “Тупроққаъла”, “Катта Қабатқаъла” археологик ёдгорликларига яқин орада катта ижобий ишларнинг сабабчи бўлади⁴.

¹ ҚРМДА Р-678 фонд, 1-рўйхат, 1-иш, 45 варак

² Сулайманов С.А. Қорақалпоғистонда экотуризмни ривожлантириш истиқболлари// Тарихий манбушанослик, тарихнавислик, тарих тадқиқоти, методлари ва методологиясининг долзарб масалалари атамасындағы республика VI илмий теориялық конференциясының материаллари. – Ташкент, 2015. – Б.267-269.

³ Ҳоким ота Сулаймон Боқирғоний таваллудининг 900 йиллигига бағишланган халқаро илмий-амалий конференция материаллари тўплами, 29-30-сентябрь, Нукус «Илим», 2022, 143-144 бетлар.

⁴ ҚРМДА Р-515 фонд, 1-рўйхат, 1-иш, 464-варак.

«Саёхат – арабча сўз бўлиб, дам олиш, чарчокни чиқариш ёки дунёни кўриш, ўрганиш мақсадида ташкиллаштирилган сафар», - деб ёзилган. Сафар тушунчасининг ўзи ҳам арабчадан олинган ва у хизмат ёки саёхат мақсадида бир жойга бориш деганди билдиради. [11,347].

Зиёрат туризми Қорақалпоғистоннинг сайёхлик йўналишларидан бири бўлиши мумкин ва турли тарихий-маданий мерос, анъана ва этнография сифатида Буюк ипак чорраҳасида жойлашган Оролбўйи халқларининг адабий мероси ҳисобланади.

Бугунги кунда ҳудудда туризм соҳасида зиёрат туризм йўналишида ҳам кенг қамровли ишлар тизимли ташкил этилмоқда. Хусусан, зиёрат туризми йўналишида 10 объект киритилган.

Мустақиллик тарихимизни тиклаш, маданий, маънавий меросимизни асраб-авайлаш, уларни келгуси авлодга безавол етказиш имконини берди. Масалан, 2022 йилда Сулаймон Боқирғоний (Ҳоким ота) нинг 900 йиллик юбилеи муносабати билан Мўйноқ туманидаги Сулаймон Боқирғоний (Ҳоким ота) мақбараси тамирланиб, уларнинг атрофи обод гўшаларга айлантирилди.

Туристик йўналишлардаги диний (зиёрат) марказларнинг илмий-назарий асослари. Диний (зиёрат) марказлари деганда: маълум бир ҳудудда муқаддас ислом динимизнинг ривожига улкан ҳисса қўшган алломалар, шариат пешволари, диний номоёндалар туғилиб-ўсган жой, улар ташриф буюрган ҳудуд, таълим олган даргоҳ ва охирати кўним топган маконлари тушунилади. Масалан, юртимиздан етишиб чиққан суфизм тариқатининг ёрқин вакилларида бири Сулаймон Боқирғоний (Ҳоким ота) нинг туғилган жойлари ва Мўйноқ тумани (Дўстлик маҳалласи)даги мақбаралари, ул зот билан боғлиқ шундай диний (зиёрат) объектлари бўлиши мумкин.

Мазкур мавзу доирасида Қорақалпоғистон туристик йўналишларидаги диний (зиёрат) марказларининг ривожланиши ва таҳлили ўрганилиши керак. Қорақалпоғистон туристик йўналишларида диний (зиёрат) марказларининг аҳволи ва уларни модернизациялаш жараёни ҳақида далилий материаллар керак бўлади Кейинги йилларда республикамизда диний (зиёрат) марказларга бўлаётган эътибор, буюк алломаларимизнинг меросларини ўрганишга қаратилган тадбирлар буларга мисол бўла олади.

Қорақалпоғистоннинг диний (зиёрат) марказларининг ҳудуд туризм ривожлаши аҳамияти катта бўлиб, Республика ва қўшни Туркменистон ва Қозоғистон сайёхларини доимо кизиштириб келмоқда. Ҳудуддаги туристик корхоналар ўз туристик маҳсулотларини айнан шу йўналишга қаратмоқда⁵.

Ҳудудда туризмни ривожлантиришда янги диний (зиёрат) объектларнинг таҳлилига келсак. Мустақилликдан сўнг юртимизда олиб борилган таъмирлаш ишлари ва янги зиёрат объектларининг бунёд этилиши буларга мисолдир. Қорақалпоғистон ҳудудида жуда кўплаб алломалар, диний уламолар етишиб чиққан. Биз мақоламизда улардан айримларига тўхталиб ўтмоқчимиз.

Бутун Ўрта Осиё ва араб дунёсида машҳур Султон Увайс Караний тарихда бўлган шахс ва унинг яшаган даври VII асрга тўғри келади. Қабрлари Беруний тумани ҳудудидаги Султон Вайс бобо мақбарасида жойлашган. Султон Увайс қабрига 998-йили Султон Мухаммад Хоразмшоҳ томонидан илк бор мақбара қурилади. Чингизхон босқинчилиги

⁵ Ягодин В.Н. Памятники истории и культуры в концепции устойчивого развития (Использование культурного наследия народов Южного Приаралья для развития туризма) //Вестник ККО АН РУз. 2006. №1. — С.38-42

вактида захмланган бино 1805-1806-йиллари Хива хони Елтузер хон томонидан қайта тикланади. Хива тахтига ўтирган Оллакули(1825-1842)хон Султон Увайс хурматига макбара қурдиради.

Султон Увайс мажмуаси тўғри тўртбурчак бўлиб (56.76×21.29 м) у пишган ғишттан қурилган қалин (08, м) ва бийик (2-2,1м) деворлар билан мустаҳкамлаб қўйилган. Девор ишида бобонинг махбараси (17,25×15,7 м) ханақоҳ, ёзги ва қишки масжид ва йигирмага яқин катта кичик хужралар жойлашган. 1985,1989,1990-йиллар мажмуада олиб борилган илмий изланишлар унинг бир нечта даврни ўз ишига олганини кўрсатади⁶.

Султон Увайс Караний мажмуаси бугунги кунда минтақада зиёрат туризми бўйича энг кўп зиёратчилар ташриф буюрадиган масканлардан бири ҳисобланади.

Айниқса зиёрат туризми учун асосий зиёрат ўринлари бўлиб улардан Қабақли ота макбараси Қорақалпоғистон Республикаси Қораўзак тумани худудида жойлашган XVII- XIX ва XX асрларга тегишли макбаралар бор. Бу илк замонлардадан Орол денгизи қирғоқларида яшаган қароқолпоқларнинг, шунингдек кейнчалик у ерни макон қилган қозоқларнинг мазори ҳисобланади. Мазористон шарқдан жанубга ярим чақиримга яқин чўзилган баланд кум устида жойлашган. Мазористон худудида XVIII-XIX асрларда солинган қатор архитектура мерослари-махбаралар сақланган. Мазористонда зиёратчиларнинг келадиган маркази ўрни Қабақли ота қабри ҳисобланади. Халқ орасида у ҳақида хар хил афсоналар сақланиб келган. Бу муҳаддас жойда Жийен Жиров, Ўтеш шоир, Аннакул шоир, Омар шоир, Бегжан шоирлар, Едил бий, Абдикерим, Бекмурод ахунлар ва бошқада халқимизга таниқли инсонлар дафн етилган⁷.

Аллаберди Азизлер ота макбараси Нукус тумани Ақманғит мавзесида, Ток қалъанинг шарқида жойлашган. XVIII аср ўрталарида (1744-й) Шортанбай маконида ўтроқ халқларга Аллаберди домла имомлик қилган. Руҳий етакчи сифатида қароқолпоқларнинг қангли уруғидан бўлган Аллаберди домла ҳақида тарихий манбаларда келтирилади. 1912-йили нашр қилинган В.Ловачевскийнинг харитасида Аллаберди мазори кўрсатилган. Ҳайвон қалъа атрофларидан Азизлар бобанинг 300 гектар вақф ерларига эгалик етганлиги ҳақида Хива хонларининг ёзма манбаларида учрайди. Бобанинг қабри устидаги эски махбаранинг бузилганлиги оқибатида, 1979-йили унинг авлодлари томонидан янгидан кўк гумбаз солиниб, қабр тоши ўрнатилди⁸.

Тўқмақ ота макбараси Муйноқ шаҳрининг Уш сой посёлкасида балант қумнинг тепасида жойлашган. У ҳақида Жийен Жировнинг Кўнхожанинг асарларида: "Тоқпақтан ести қатты жел, Буннан бардым Хазрети Тоқпаққа " деган сатрларнинг учраши унинг XVIII-асрнинг ўрталаридан бўлганлигини кўрсатади. XIX-асрда бу ерда бўлган Венгрияли олим Вамбери Тоқпақ бобанинг "балиқчиларнинг пири" еканлигини, гумбаз ичида эски чапоннинг, уй буйимларининг сақланганлигини айтади. Халқ орасида Тоқпақ ота, Буғраҳон ота, Хоким оталар Хожа Ахмад Яссавийнинг шогирдлари бўлган деган афсоналар сақланган⁹. Тоқпақ ота Яссавийдан пирлик этишни сўраганда, унга рухсат бермаганига қарамастан ўзлигиша кетип қолган ва ўз кемасида сувга кетиб ғарк бўлган. Ҳозирги ўрни унинг танасининг тўлқин билан

⁶ Ходжаниязов Г., Юсупов О. Қарақалпақстандагы муҳаддес орынлар. Нөкис «Полиграфист» 1994, 26 бет

⁷ Ходжаниязов Г., Юсупов О. Қарақалпақстандагы муҳаддес орынлар. Нөкис «Полиграфист» 1994, 38 бет

⁸ Ходжаниязов Г., Юсупов О. Қарақалпақстандагы муҳаддес орынлар. Нөкис «Полиграфист» 1994, 40 бет

⁹ Камалов С.К. Вамбери Қарақалпақлар туўралы. Нөкис, 1995-жыл. 23 б.

иғиб чикган жойи екан. Токпақ отанинг қабри ўстидаги мақбара материаллари унинг XVIII-асрда солинганлигини кўрсатади. 1992-йили унинг устига янги гумбаз солинади¹⁰.

Довут ота мақбараси Қорақалпоғистон Республикаси Қўнғирот тумани худудида жойлашган. Довуд ота тарихдаги Барақ ботирнинг невараси. Унинг отаси Асау билан бобоси Барақнинг қабри Қозоғистон билан Ўзбекистоннинг чегарадош тумани, Сам кумида жойлашган. Довут отанинг қабри эса Қўнғирот туманининг жанубида жойлашган. Афсоналарга қараганда Барақ ботирнинг найзаси Қўнғирот туманида яшовчи авлоди Гулжаннинг уйида сақланади. Найза отадан болага ўтиб келган. Барақ ботирдан Асауга, Асаудан Довутга, Довутдан Алланазарга, Алланазардан Қилишниязга Қилишнияз қариган чоғида ўз болаларига ишонмай Барақнинг отаси билан туғишган Жамекейнинг авлоди Рахманбийга, у боласи Жаманкеге, у Гулжанга қолдиради¹¹.

Абу бакр аш-Шибилый ота мақбараси IX-X асрларга тегишли бўлиб Қорақалпоғистон Республикаси Кегейли тумани Қумшунгил овул фуқаролар йиғини худудида жойлашган. Шарқ ислом дунёсида машхур инсонлардан бири. Академик Э. Бертелснинг аниқлашича Шибилый 861-945 йилларда яшаган. Швейцариялик шарқшунос олим Шибилыйни 912-йилларда Бағдод шаҳрида машхур 3 шайхнинг бири ва унинг отаси Бағдод халифалари саройларида машхур олим сифатида танилган. Ўз даврининг суфизм таълимотининг йирик вакили бўлган. Абу Бакр аш-Шибилый суфизм таълимотин тарқатиш мақсадида савдо йўли орқали X асрнинг биринчи ярмида Жанубий Орол бўйларига келади. Демак, Турон водийсида ислом динин ривожлантиришда Хожа Ахмад Яссавий, Баҳауддин Нақшбанд, Суфи Оллоёр, Кубравийларнинг таълимотлари яъни суфизмнинг тарқалишинан аввалроқ бўлганидан дарак беради. Шибилый шайх суфийлик таълимотининг 4 босқичнинг иккинчи босқичига, яъни дунёни тарқ этишга чақирган мистик суфийлар оқимининг вакили. Унда тирик махлуқотни ўлтирмаслик, ёлғон гапирмаслик, ўғрилик ва хорлик қилмаслик, бойликка талпинмаслик, рўза тутиш сингари ўзгача тарбиявий, эстетик маъноларнинг бор эканлигин англайсиз. Шунинг билан бирга бу дунёнинг лаззатлари ва ғазабларинан озод бўлиш учун, яратганни доим қалбда сақлаб, нафс ва ғазаб ақлга бўйсиндирилса, одам тозаланиб Аллоҳнинг даргоҳига бориши айтилади¹².

Шибилый ота қабристонини Кегейли тумани Дарвоза кум қишлоғида, Амударёнинг денгизга қўйиладиган Куўанишжарма номли тармоғи ёнида жойлашган. Унинг бир томони долазор бўлса бошқа томони Қизил кум. Қабристон ёнида Куўанишжармадан кўприк бўлган. Афсоналарга қараганда шу кўприкнинг қўриқчиси Ғайиб ота кунларнинг бирида сув остида ётган одамни кўради ва уни сувдан чиқариб олади. Сувга чўкиб ўлим ҳолига келган одам Ғайиб отага "Худонинг дийдорига ошиқ бўлиб, ўзимнинг тирикчилигимни йиғиштириб, унинг йўлига отланган Абу Бакр Шибилый эдим. Бу ишимга сиз аралашдингиз, Худонинг буйруғи экан. Мени мана шу ерга дафн этинг. Зиёратга келганлар дастлаб сизни кейин мени зиёратласин"- дейди. Вақт ўтиши билан Ғайиб ота оламдан ўтиб отанинг ёнига дафн қилинади. Мана шундан кейин қабристонга келганлар дастлаб қўриқчи отани кейин Шибилый отани зиёратлайди. 1993 йилда унинг шарқ томонига мақбаралар тикланди¹³.

¹⁰ Ходжаниязов Г., Юсупов О. Қарақалпақстандаги муҳаддес орынлар. Нөкис «Полиграфист» 1994, 42 бет

¹¹ Шалекенов У.Х. Казахи низовьев Амударьи. К истории взаимоотношений народов Каракалпакии в XVIII-XIX вв. Ташкент, «ФАН», 1966, С.259

¹² Юсупов О. Шибилый Ата ҳаққинда/ Қарақалпақстан жаслары, 1993-жыл 11-сентябрь.

¹³ Ходжаниязов Г., Юсупов О. Қарақалпақстандаги муҳаддес орынлар. Нөкис «Полиграфист» 1994, 28 бет

Ҳаким ота Сулаймон Боқирғоний мақбараси Қорақалпоғистон Республикаси Мўйноқ тумани Ҳаким Ота ОФЙ ҳудудида жойлашган. Ҳаким ота ҳақида халқ орасида ҳар турли афсоналар бор. Айиримлари XIX асрда нашриётларда нашр қилинган. Мана шу афсоналарнинг бирида қуйидагича маълумотларни кўришга бўлади. Хўжа Аҳмад Яссавий мадрасасин тамомлаб Тўқмоқ ота, Занги ота, Қўчқор ота қаторига Ҳаким отани ҳам Жабуний Орол бўйига юборади. Отанинг ҳозирги қабри жойлашган ўрни аввал келган макони экан. Йўлда келаётганда туясининг бўйдаси қолади. Туя келиб чўккалаган ерга ўзига уй солиш учун ота ўрмонга боради. Шу аймақнинг хони Буғронинг ўрмондаги вакили рухсатсиз келгани учун Ҳаким отага азоб бермоқчи бўлади. Лекин атрофдаги ўсимликлар тилга кириб отани қўриқлайди. Буни кўрганлар воқеани хонга етказди. Буғроҳон Ҳаким отанинг оддий одам эмаслигини тушуниб уни ўзига яқинлаштирмоқчи бўлади. Хон бўйи этган 3 қизининг каттасин Ҳоким отага ёрдамга юборади. Қиз лой ишлаётган Ҳаким отага яқинроқ ўтириб гаплашмай қайтиб кетади. Иккинчи қизи ҳам шуни қилади. Учинчи қиз эса келиши билан ёрдамлашиб кетади. Академик Я. Гулямов томонидан уруш йилларидан олдинги ёзиб олинган маълумотларга қараганда Ҳоким отанинг катта 2 боласи ота йўлидан юрса ҳам кичкинаси Убби хўжанинг ёшлигидан овчилик ва чабандозликка қизиққани айтилади¹⁴. Буни кўрган отаси уни дарвеш эмас жангчи бўлади деб ўйлайди, лекин у ҳам отаси сингари дин йўлидан юради. Вақт ўтиши билан турли кароматлар кўрсатади. Илмий манбаларда Ҳаким отанинг асосий исми Сулаймон Бақирғоний. У Хўжа Аҳмад Яссавий мадрасасин тамомлаган, унинг дастлабки шогирдларидан, ўзининг устозининг назмий дастурларин давом этувчи катта шоир инсон бўлган. 1991 йилда Тошкентда "Ёзувчи" нашриётида "Бақирғоний китоби" нашр этилади. Китобда унинг 20дан ортиқ шеърлари хикматлари келтирилган. Унинг шеърларида дунёга эмас охират ҳаётига бўлган иштиёқ, яхшилик ва ёмонлик ҳақида, ҳаётда муаффақиятга етишиш йўллари ҳақида айтилади.

Ёзма манбалар билан афсоналар Ҳоким отанинг қабристонини ўрнини аниқ кўрсатади. У Мўйноқ туманида жойлашган. Сўнги йилларда бу қабристонда ободонлаштириш ишлари амалга оширилиб, зиёратчилар учун шароитлар яратилди¹⁵.

Ҳаким ота қабристонини ҳақида маълумотлар кейинги даврларда ҳам кўринади. Масалан, XVII, XVIII, XIX, асрлардаги қорақалпоқларнинг этник жойлашуви ҳақидаги эълон қилинган илмий карталарда Ҳаким ота Қўнғирот билан Мўйноқ орасида ҳозирги қабристонда жойлашганини кўрсатади. 1842-йили Қўнғиротга келган рус элчиси Г. Даниелвский ўзининг Ҳоким ота мазоридида бўлганлиги ҳақида ёзади. Шундай этиб, XII-асрларда яшаган машҳур диний арбоб, шоир Сулаймон Бақирғоний — Ҳоким ота мазори Мўйноқ туманида жойлашган. Унинг қабри устида бир неча бор, яъни XII—XIV, XVI ва XIX асрларда мақбаралар тикланади. Аллақулхон даврида тикланган сўнги мақбара 1935, 1946 йиллардаги сув тошқинида вайрон бўлган. Ҳозирги мақбара 1979-йил тикланган¹⁶.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг 2022 йил 23–24 февраль кунлари Қорақалпоғистон Республикасига ташрифи давомида берилган топшириқлар ва 25 февраль куни ўтказилган 16-сонли мажлис баёнига мувофиқ Ҳаким ота – Сулаймон Боқирғоний таваллудининг 900 йиллигига бағишланган халқаро конференция, шунингдек Мўйноқ туманига хорижий

¹⁴ Гулямов Я.Г. Хоразмнинг суғорилиш тарихи. Қадимги замонлардан ҳозиргача. Тошкент, Фанлар академияси нашриёти, 1959. 32 бет.

¹⁵ Турбеков М., Ҳакимниязов Ж., Сайпов С., Толыбаев М. Ҳоким ата Сулаймон Бақирғоний комплексинде алып барылган археологиялық изертлеулер//Вестник КГУ №4(58) 2022, 202-206 б.

¹⁶ Ходжаниязов Г., Юсупов О. Қарақалпақстандағы муҳаддес орындар. Некис «Полиграфист» 1994, 29 бет

сайёхлар оқимини кўпайтириш, айниқса ички туризмни ривожлантириш мақсадида жорий йилда “Орол ва Мўйноқнинг қайта тикланиши” халқаро рассомлар ва ижодкорлар фестивали ҳамда “Орол балиқларидан 99 хил таом” гастрономик фестивалини ўтказишни ташкил қилиш вазифаси белгиланган.

Мазкур топшириқлар ижросини таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 10 сентябрдаги 89-сонли мажлис баёни тасдиқланди.

Тадбирга тайёргарлик кўриш мақсадида Ҳаким ота – Сулаймон Боқирғоний зиёратгоҳи атрофи ободонлаштирилиб Сулаймон Боқирғоний ҳаёти ва ижоди шунингдек конференция ўтказилиши тўғрисидаги видеоролик тайёрланди, тарқатма материаллар, маърузалар тўплами нашр қилинди. 29 сентябрь куни Тошкент – Нукус – Мўйноқ йўналишида авиа рейс ташкил қилинди. Мазкур баёнга мувофиқ ушбу тадбирлар жорий йилнинг 29–30 сентябрь кунлари Мўйноқ тумани ва Нукус шаҳрида қуйидаги тартибда ўтказилди.

Ибн Мусо ибн Давуд Абу Абдуллаҳ ан-Наринжаний бобо мақбараси Қорақалпоғистон Республикаси Эллиқалъа тумани ҳудудида жойлашган. Узоқ вақтлар давомида қумлар остида қолиб кеткан ёдгорликнинг маълум қисмлари археолог олимлар томонидан тадқиқот қилиниб, унинг VII—VIII, X—XI ва XIII—XIV асрларга тегишли шаҳар эканлиги аниқланди. Шаҳарнинг ёнидаги қабристонда Наринжан бобо комплексига XIII—XIV асрларда тикланган мақбара, зиёратхона, хонаҳок, масжид, ошхона сингари бир қанча ҳар турли қурилишлар бор. Мақбара ичидаги қабр устида ўрнатилган сағана ҳар турли нақшлар билан ишланган, тош плиталар билан қопланиб, унинг ғарбий томонидаги деворга қўйидагилар ёзилган: "Бул мақбара Худо йўлига мангу рўза, шайх, имом, Худо олдида таъзим қиладиган ва ерда унинг кароматини пайдо этувчи, машҳур Мухаммад ибн Мусо ибн Давид Абу Абдуллаҳ ан-Наринжанийники. Унга ва унинг дўстлари билан яқинларининг устига Яратганнинг нури ёғсин, ҳижрий 712 йил санаси." Демак 1312 йил Абдуллаҳ Наринжаний оламдан ўтади, у XVIII асрнинг иккинчи ярмида яшаган ўз даврининг машҳур олими. Узоқ йиллар давомида эскан шамоллар натижасида қум остида қолган мақбарада тозалаш ишлари олиб борилди. 1991-йил ЎзФА Археология институти реставрация бўлими томонидан таёрланган режа бўйича янги мақбара тикланди¹⁷. Ҳозирги вақтга Наринжон бобо мажмуаси Эллиқалъа тумани диний бўлими таркибида фаолият олиб бормоқда.

Ҳудудда туризмни такомиллаштиришда диний зиёрат марказларидан самарали фойдаланиш истиқболлари ҳам долзарб аҳамиятга эга. Туристик дастурларни янги манбалар билан бойитишда диний (зиёрат) марказлардан фойдаланишнинг турли комбинацион йўллари излаб топиш алоҳида аҳамият касб этади. Бунда туристик корхоналарда диний (зиёрат) объектлардан фойдаланишнинг самараси катта бўлади. Ҳудуддаги туристик корхоналар томонидан ишлаб чиқилган туристик маҳсулотларда диний зиёрат дастурлардаги нарх-наво сиёсати каби масалалар мазкур мавзу доирасида ўрганилишини мақсадга мувофиқ, - деб ўйлаймиз.

Адабиётлар:

1. Сулайманов С.А. Қарақалапақстан Республикасында тарихий-этнографиялық туризмди раўажландырыў перспективалары// ҚМУ Хабаршысы, №2(35) 2017.- 127-129 б.

Сулайманов С.А. Уллы Жипек жолы бойындағы Кубла Арал бойы қалалалары//

Приложение Вестник ККОАНРУз, №4, 2017. -41-44 б.

¹⁷ Ходжаниязов Г., Юсупов О. Қарақалпақстандағы муҳаддес орынлар. Нөкис «Полиграфист» 1994, 33 бет

2. Сулайманов С.А., Кдырниязов Н.С. Традиции и обычаи каракалпаков в сфере рыболовного и охотничьего хозяйства// Форум молодых ученых №1 (65) 2022, forum-nauka.ru
3. Сулайманов С.А. Орол денгизи ва Амударё сув йўллари тарихи (XIX асрнинг 70-йиллари-XX асрнинг 80-йилларининг биринчи ярми), Нукус «Lesson press», 2022, 230 б.
4. Сулайманов, Саламат Арепбаевич, О музеефикации памятников истории// Международный научно-образовательный электронный журнал «ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ», №6, 2021, С.691-696.
5. Сулайманов С.А. Амударё экспедицияси тадқиқотларида Қорақалпоқлар ҳақида маълумотлар// Хоразм Маъмун Академияси Ахборотномаси, №3, 2022, 92-95 б.
6. Сулайманов С.А. Ҳаким ота Сулаймон Боқирғонийнинг илмий ва маънавий мероси// Ҳаким ота Сулаймон Боқирғоний таваллудининг 900-йиллигига бағишланган ҳалқаро илмий-амалий конференция материаллари тўплами. Нукус «Илим» 2022, 130-131 б.

